Alle tiders Nordsjælland

MUSEUM NORDSJÆLLANDS
ÅRBOG 2020

En kronhjort i søen

Abraham-César Lamoureux' hjortespringvand i Frederiksborg Slotssø

AF KRISTOFFER SCHMIDT

I 1996 fejrede mange Hillerødborgere Grundlovsdag ved at deltage i indvielsen af havearkitekten Johan Cornelius Kriegers genskabte haveanlæg i Frederiksborg Slotshave. Fejringen, som også Margrethe 2. deltog i, forløb over hele dagen med alskens festivitas. Der var skam også noget at fejre, for fra 1993 til 1996 var det lykkedes at genskabe en af Danmarks fornemste barokhaver i Frederiksborg Slotshave. Selvom de fleste derfor må have været stærkt tilfredse med resultatet, vidste nogen, at der manglede et centralt element i Kriegers haveanlæg; et hjortespringvand i Slotssøen, hvis historie kan spores helt tilbage til Christian 5.s tid. Der eksisterer kun brudstykker af hjortespringvandets cirka 90 års lange historie. Men af de brudstykker ses det, at dette springvand fik en central betydning for Kriegers haveanlæg. Det er netop denne historie, der er omdrejningspunktet for denne artikel.

Dobbeltportræt af Christian 5. og Charlotte Amalie. Foto: Oslo Museum, Rune Aakvik.

Hjortespringvandets tilblivelseshistorie er ligeligt kompliceret og gådefuld. Kunstneren bag var den franskfødte billedhugger Abraham-César Lamoureux (død 1692). Efter i en årrække at have tjent ved den svenske greve Magnus Gabriel de la Gardie og enkedronning Hedvig Eleonora, dukkede Lamoureux pludselig op Danmark i 1681. Kunsthistorikere har antaget, at Lamoureux' tilstedeværelse var foranlediget af Christian 5., der havde hentet billedhuggeren til Danmark i forbindelse med udfærdigelsen af kongens rytterstatue på Kongens Nytorv. Imidlertid ved vi ikke, om Lamoureux selv rejste til Danmark eller blev inviteret af den danske konge. Hvorom alting er, var han fra november 1681 gået i kongelig dansk tjeneste med en dertilhørende årlig gage.[1] Lamoureux' første egentlige arbejde for sin nye arbejdsgiver blev denne artikels omdrejningspunkt, hjortespringvandet i Frederiksborg Slotssø.

Udkast af Lamoureux til Christian 5.s rytterstatue på Kongens Nytorv. Resultatet blev et noget andet end tegningen. Rytterstatuen på Kongens Nytorv er i øvrigt en kopi af den originale, som med tiden sank sammen. Originalen kan ses i Kongernes Lapidarium i Christian 4.s Bryghus. Foto: Statens Museum for Kunst.

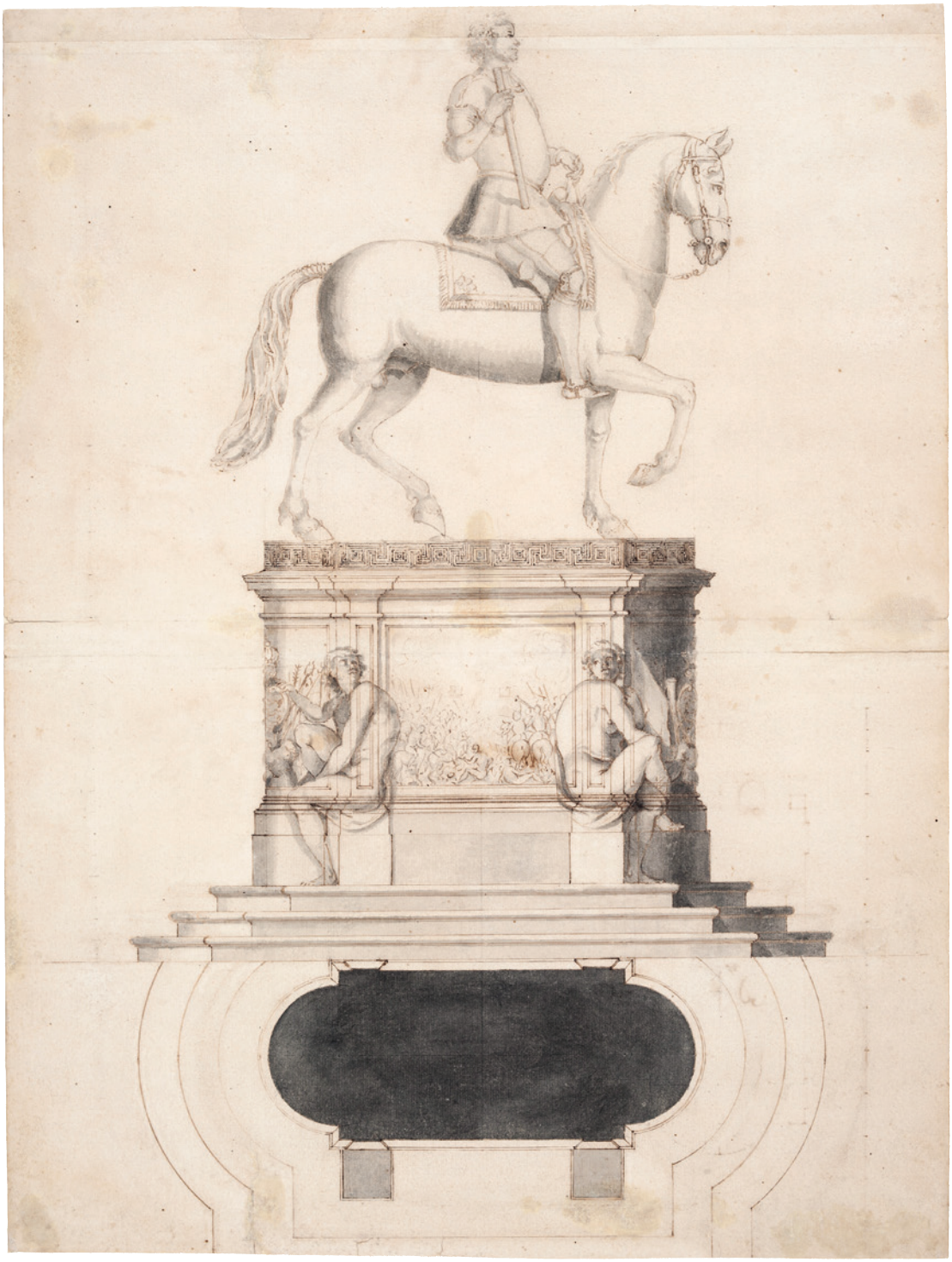

Det menes at arbejdet med springvandet påbegyndtes i 1682, hvor billedhuggeren benyttede 10 skippund bly,[2] svarende til 1.600 kg, til støbningen af hjorten. Det var ikke første gang Lamoureux havde givet sig i kast med et fontæneprojekt. Under sin ansættelse hos de la Gardie, var han blevet sat til at udfærdige en række fontænefigurer til et Neptunspringvand på grevens herregård Karlberg.[3] Størrelsen og overdådigheden af hjortespringvandet var nu af en anden kaliber end de la Gardies Neptunspringvand. Det skulle jo pryde et kongeslot og illustrerede med sin afbildning af en kronhjort, forfulgt af såkaldte meute-hunde, en typisk episode fra Christian 5.s foretrukne jagt; parforcejagten. Denne jagtform, som Christian 5. selv havde indført, foregik ved, at man med meute-hunde og ryttere jog et udvalgt dyr gennem et anlagt jagtterræn, ligesom det vi finder ved Jægersborg Dyrehave, Store Dyrehave eller i Gribskov. Når dyret segnede af udmattelse efter en langvarig jagt, var det så kongens opgave at dræbe dyret med en hirschfænger – en stor jagtkniv – eller et stødspyd.[4] Parforcejagten og dets jagtritualer fungerede ofte som et vigtigt element i den enevældige selviscenesættelse, hvor den symbolske magtudfoldelse bekræftede enevældens berettigelse.

Med springvandets udseende in mente synes det helt på sin plads, at man placerede det ved det daværende centrum for den kongelige jagt. Dette var imidlertid ikke Frederiksborg Slot, der først og fremmest fungerede som kongeligt sommerresidens, ikke som jagtslot. Den kongelige jagt havde i stedet sit udgangspunkt fra Jægersborg Slot, og det var da også her man oprindeligt placerede springvandet. Men efter meget kort tid flyttedes det til Frederiksborg Slotssø, hvilket fremgår af en inventarprotokol fra Jægersborg Slot, hvori slotsforvalteren erindrede, at hjortespringvandet havde stået på slottets gårdsplads. Hertil fandtes et futteral – hylster – af træ til hjorten, man kunne sætte hen over figuren og skærme det mod vind og vejr. Dette var betrukket med sejldug og anstrøget med oliefarve. Men som slotsforvalteren bemærkede stod hjortespringvandet nu i Frederiksborg Slotssø, mens der på gårdspladsen ved Jægersborg Slot stod et svanespringvand, som oprindeligt havde stået på hjortespringvandets plads i Slotssøen.[5]

Fra svane til hjort

Ombytningen må være sket mellem 1682 og 1686, idet hjortespringvandet omtales som stående i Slotshaven i en anonym tysk rejsebeskrivelse fra 1686.[6] En enkelt historiker har antaget, at man byttede et hjortespringvand for et andet af slagsen, men dette var altså ikke tilfældet.[7] Selvom der ikke findes nogen afbildninger af svanespringvandet, eksisterer der en beskrivelse af dets udseende fra Birkerød-præsten, og senere biskop i Viborg, Henrik Thomsen Gerner. Gerner forfattede under Christian 5.s regeringsperiode et større værk på versefod betitlet *Den store Nordens-Konnings Kong Christian den femtes Illias og Ulysses*. Værket, der aldrig udkom i sin helhed, er først og fremmest en rosende skildring af kongens bedrifter – navnlig hans krigsbedrifter – men indeholder også nogle pudsige topografiske beskrivelser af Frederiksborg Slot i tiden lige op til de to springvands ombytning. Om svanespringvandet kan man således – med en vis tålmodighed – læse:

"End vider findes her i Slottets dybe Graver:
En Svane flydende: som stor anseende haver,
Mand det om Svanen veed, at dend kand fiske vel,
Men denne troes ey at giøre for sig skel.

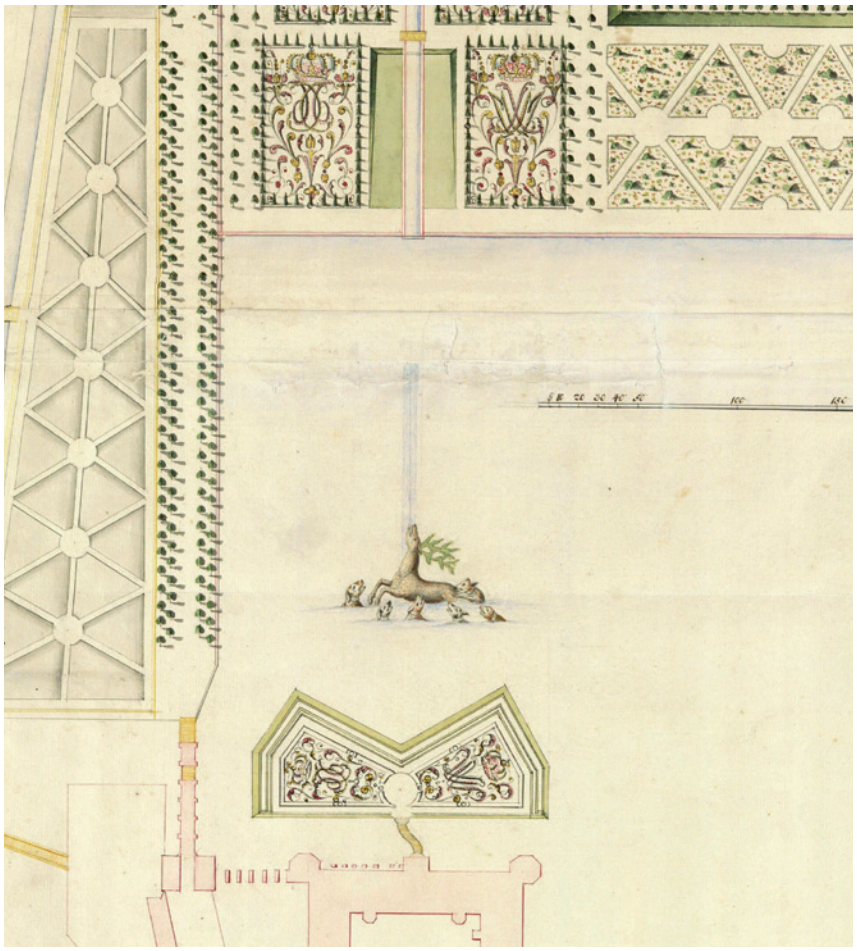

Detalje af Johan Cornelius Kriegers kort over sin barokhave fra 1730'erne eller 1740'erne. Hjortespringvandet kom til at fungere som et slags fikspunkt for barokhavens kaskader. Om selve vandstrålen, som på kortet, lå i præcis forlængelse af kaskaderne, er uvist. Størrelsen på springvandet er selvfølgelig voldsomt overdimensioneret på kortet. I virkeligheden var selve hjorten såvel som de jagtende hunde i naturlig størrelse. Derudover afslører andre samtidige kilder, at hundene ikke var placeret i en halvcirkel omkring hjorten, men i stedet omringede det stejlende dyr. Foto: Det Kongelige Bibliotek.

Dend er af anden art, end hine Saltholms Svaner,
Den har saa lang en Hals, som hine høye Traner,
Jeg troer nok dend er og af det Store Slag,
Thi dend ey tager Fisk, men altid sidder Rag [rank].

En bonde førte mig eengang om den at dømme,
Saaleedes at hand dog dend vilde høyt berømme,
Hand sagte, visselig, det Haff: Gasse er,
Som Spruder Ild og Vand, hvad skal dend giøre her.

Dend maae vist drikke vel, men den faae vandet skyder,
Udaf sit sorte Nebb, som ideligen flyder,
Og aldrig lader af det vel paa Konst er giordt,
At vandet stiger høyt, og springer vældig fort.

Ja det paa Konst er giort, thi dend som andre Svaner,
Ey flyver bort af land, men imod alles Vaner,
Her holder Winter-lag: og deraf kommer det,
At denne ey yngler meer, thi hun/dend er altid met.

De andre udj vand vel deres føde søger,
Men denne Kongens grav med Springvand forøger,
Det dig en herliig er med det Spring-vand,
Som efter Waterpas sig lade drive kand."[8]

En noget mere informativ beskrivelse finder vi i en inventarprotokol fra 1717 over Jægersborg Slot. Heri kan man læse, at svanens krop var af træ, mens selve svanehalsen var udført i kobber. Dertil hørte et futteral – et hylster – i egetræ med hængsler, som kunne placeres over svanen og efterfølgende overtrækkes med lærred, når man ønskede at skærme den mod vind og vejr. Denne beskyttelse synes ikke at have hjulpet det store, for i selvsamme inventarprotokol står der ude i margenen, at svanespringvandet: *"Er megit spolerit, og fattes stoor Reparation"*.[9] Bekymringen blev nogenlunde ordret gentaget i en inventarprotokol fra 1727.[10]

Med hensyn til hjortespringvandet er vi straks bedre informeret om udseendet. Springvandet er nemlig afbilledet på et detaljeret kort over Frederiksborg Slot og Slotshave, tegnet af havearkitekten Johann Cornelius Krieger i 1730'erne eller 1740'erne. Kortet forestiller den barokhave, som Krieger fik til opgave at anlægge i Frederiksborg Slotshave på Frederik 4.s foranledning i 1720'erne. Her ses kronhjorten stejlende med forbenene løftet over vandkanten. Dens hoved er slynget så langt tilbage, at der fra dens åbne mund kan udgå en høj vandstråle. Hovedet er desuden beklædt med et større gevir. I vandoverfladen ses seks hunde, der forestiller de førnævnte meute-hunde, man anvendte på parforcejagterne. Ved fem af hundene ses kun selve hovedet og det øverste af overkroppen, mens en sjette hund synes have fået fat i hjortens bagende med sin mund og forben. Hjortespringvandet er mærkbart forstørret i forhold til kortets egentlige størrelsesforhold. Den virkelige størrelse, såvel som placeringen i søen, får vi en indikation af fra arkitekten Lauritz de Thurahs korte beskrivelse af springvandet i *Den Danske Vitruvius*: (1746-49): *"midt for i Søen seer man en Hiort i naturlig Størelse, omringet med en Hoben Jagt-Hunde, der fange den"*.[11] At hjorten skulle være omringet af hundene, modsiger desuden Kriegers illustration af springvandet, hvor alle seks hunde synes placeret i en halvcirkel rundt om hjorten ind mod slottet. Omringningen bekræftes af Thurahs eget stik fra *Den Danske Vitruvius* samt en generalplan over Frederiksborg Slot og Slotshave af arkitekten Georg David Anthon fra 1765. Også i Erich Pontoppidans *Den Danske Atlas* fra 1764 indikeres det, at hundene skulle have omringet hjorten:

Paa den Side mod Haven, som ved Vand adskilles fra Slottet, ligger lige ud for, en liden

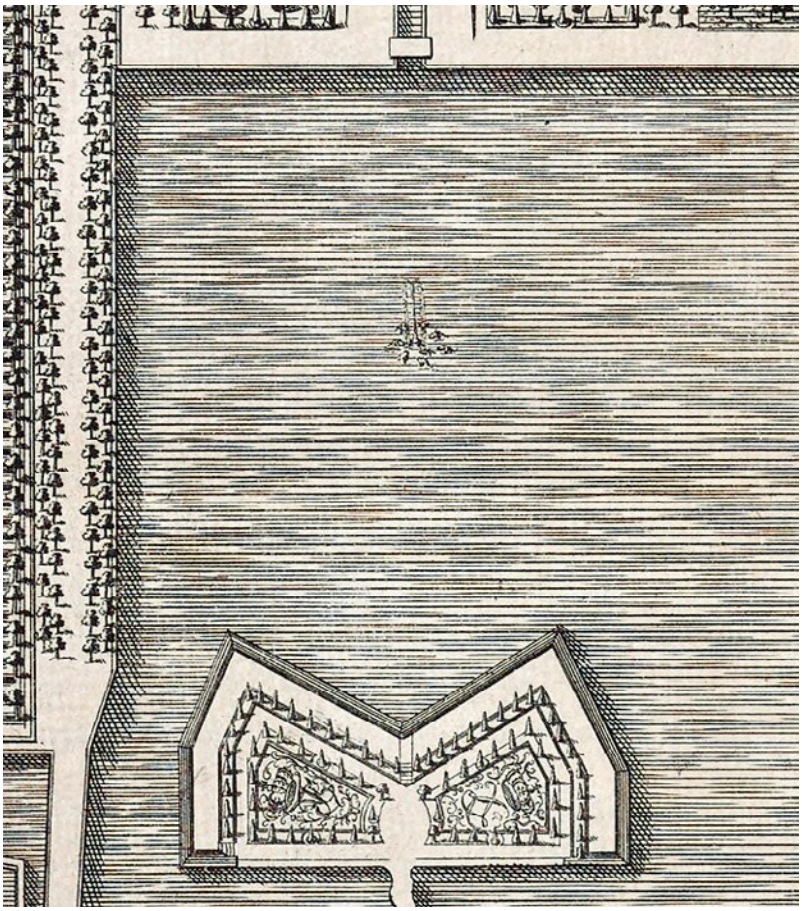

Detalje af Lauritz de Thurahs kort over Frederiksborg Slotsshave med hjortespringvandet i midten af Slotssøen. Som det anes på den noget unøjagtige skildring af springvandet, synes hjorten omringet af hundene.
Foto: Det Kongelige Bibliotek.

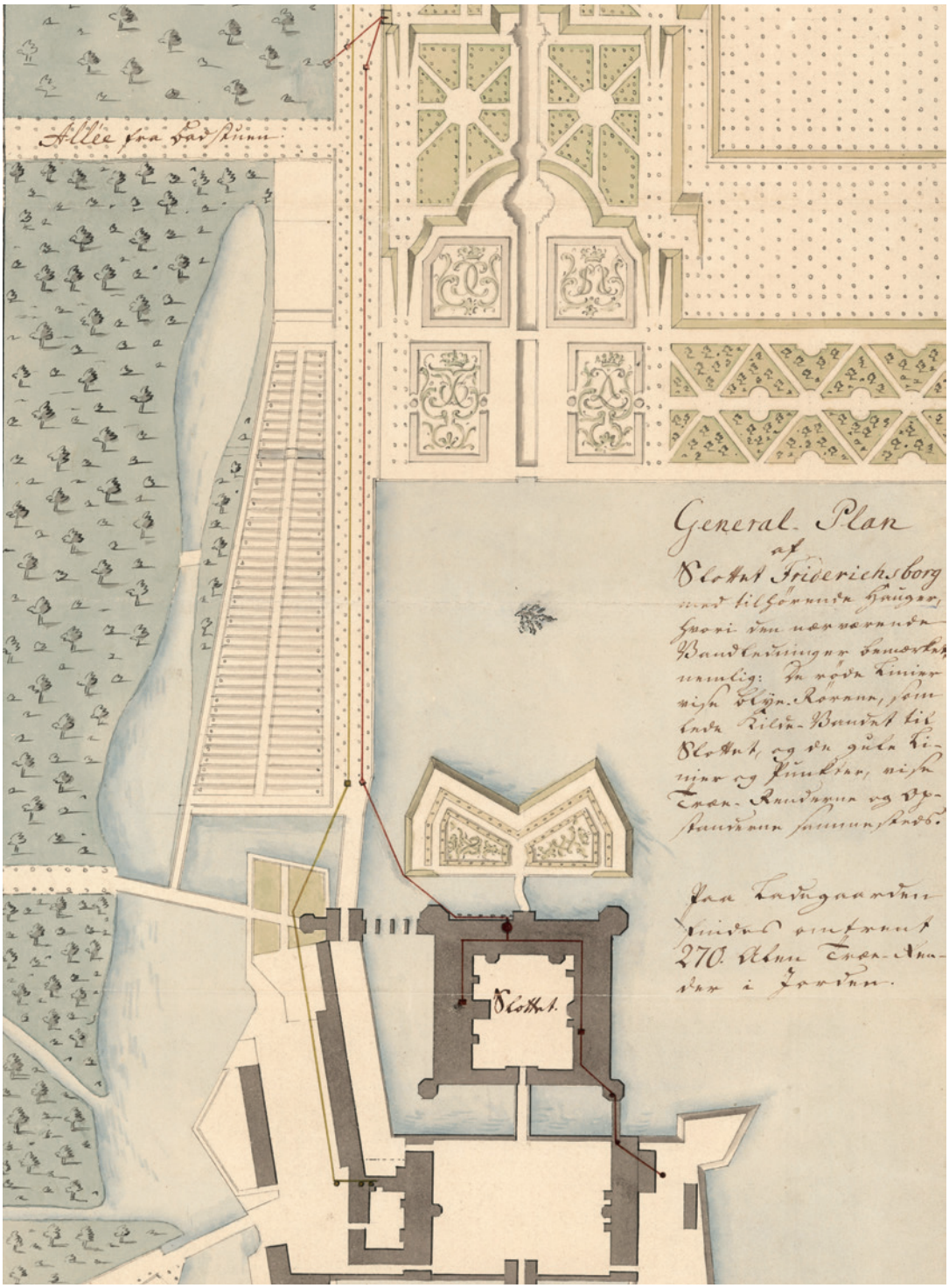

Detalje af Georg David Anthons generalplan over Frederiksborg Slot og Slotshave.
Foto: Nationalmuseet.

Redoute [skanse] beklædt med Qvadersteen, og atter lige ud for den, et konstigt Vandspring, hvis Bassin er Søen selv. Der i svømmer en Hiort af Blye, omringet med en Deel Jagt-Hunde og af Hiortens Hals kastes en høy Vandstraale ved Rør, som skiules under Vandet.[12]

Det skal desuden bemærkes, at Kriegers afbildning af hjortespringvandet er foretaget efter en større restaurering af springvandet, hvor flere hunde udskiftedes og hjortens udseende opfriskedes. Vi kan således ikke med sikkerhed vide, om hundenes placering på Kriegers kort – eller for den sags skyld Thurahs eller Anthons – er overensstemmende med Christian 5.s hjortespringvand. Fra regnskabsprotokoller ved vi dog, at der i 1688 udførtes arbejde på hjortespringvandet af den saksiske billedhugger Christian Nerger, mens man i 1692 brugte 90 rigsdaler på at få hjorten forgyldt. Andre udgiftsposter afslører desuden, at det var den vidtberømte Ole Rømer, der fik tilført vand til springvandet.[13]

Ole Rømer og hjortespringvandet

Gerner kunne i sin førnævnte beskrivelse af Frederiksborg Slot ligeledes berette, at der i selve Slotshaven fandtes en del andre springvand, hvis høje vandstråler imponerede præsten. Vandforsyningen til disse var ifølge Gerner Rømers fortjeneste. Selvsamme er først og fremmest kendt for sine bedrifter inden for astronomi, metrologi og landmåling. Han kan bedst betegnes som et multitalent, der inden for det enevældige system kom til at besidde adskillige embeder. Efter et længere ophold ved det franske hof blev Rømer i 1681 kaldt hjem for at fungere som rigets fontænemester. Rømer var ikke meget for at skifte tilværelsen ved det franske hof ud med det danske, og det var først efter skarpe henstillinger samt forsikringer om en professorstilling ved Københavns Universitet og udnævnelsen til kongelig mathematicus, at Rømer i 1681 vendte tilbage til Danmark. Selvom Rømer noget modvilligt takkede ja til sit nye embede, var han en velvalgt kandidat. I Frankrig menes han at have haft til opgave at forestå de geometriske beregninger til konstruktionen af et sindrigt net af kilometerlange vandledninger til Versailles mange springvandsanlæg og fontæner.[14]

Kobberstik forestillende Ole Rømer. Foto: Det Kongelige Bibliotek.

Portræt af Frederik 4. Malet af Balthasar Denner. Foto: Nasjonalmuseet, Andreas Harvik.

Det var således en mand med de rette anbefalinger, der fik til opgave at tilføre hjortespringvandet det vand, det behøvede for at springe.[15] Trods Rømers evner skal vi ikke forvente, at springvandet dag og nat stod og sprøjtede en vandstråle langt op i luften. Realiteten er nok den, at vandtrykket, der jo ikke genereredes med pumper, kun skabte en vandstråle i kortere perioder, hvorved man sikkert kun tændte for springvandet ved særlige lejligheder.

Johan Cornelius Kriegers barokhave og hjortespringvandets endeligt

Allerede tre år efter sin tronbestigelse luftede Frederik 4. i 1702 ideen om at placere et nyt haveanlæg ved Frederiksborg Slot. Planerne blev imidlertid lagt i skuffen og først taget op igen i 1720, hvor førnævnte Krieger fik til opgave at omforme Slotshaven til en regulær barokhave. Den skulle ligge i slottets akse og strække sig fra Slotssøens bred og op ad skråningen mod nord. Der var dog en forhindring i forhold til havens udfærdigelse; nemlig Christian 4.s gamle lystslot Sparepenge. Dette måtte således rives ned, hvorpå anlægsarbejdet kunne påbegyndes. Herefter fulgte et omfattende jordarbejde, hvor Krieger ved hjælp fra militæret fik fjernet store mængder jord fra området. Mens dette arbejde stod på, menes det, at ideen til et kaskadeanlæg med hjortespringvandet som udgangspunkt opstod. Ved nærmere inspektion kunne man imidlertid konstatere, at springvandet var i dårlig stand og behøvede en restaurering.

Til dette arbejde hyredes hofbilledhugger Friedrich Ehbisch, der lejede et værksted i Hillerød og ved hjælp af en – senere to – svende stod hjortespringvandet færdigt den 30. juli 1723. Restaureringen havde været ganske omfattende og besværlig. For at komme ud til springvandet konstrueredes en tømmerflåde, der, når man endelig nåede derud, samledes til et stillads med et dertilhørende værk med skorsten. Hvad dette værk blev brugt til, vides ikke. Måske var der tale om en anordning til selve springvandet, en decideret smelteovn,[16] eller en ovn til at brænde de tre tønder gips, som arbejdet krævede. Efterfølgende var det så hundenes tur, for den 4. september 1722 sluttede Ehbisch kontrakt med at fremstille fem nye hunde til springvandet. Hvad der blev af de gamle hunde vides ik-

Detalje af prospekt forestillende Frederiksborg Slot samt dele af Slotshaven i arkitekten Christoph Marselis' Vorstellung der remarqabelsten Prospecten in Denemarken *fra 1718, og derfor få år inden Kriegers anlæggelse af en barokhave. Et forsøg på en gengivelse af hjortespringvandet anes nogenlunde i midten. Bygningen med C'et over sig skal forestille Sparepenge, men Marselis' afbildning er ikke overbevisende. Foto: Det Kongelige Bibliotek.*

ke,[17] og antallet er pudsigt, da der jo oprindeligt var seks hunde omkring hjorten. Måske var en af hundene i så god stand, at den ikke blev udskiftet, eller også var den sjette hund en integreret del af selve hjorten; jævnfør den bidende hund ved hjortens bagende. Enkelte studier har påstået, at der rent faktisk fandtes otte hunde omkring hjorten.[18] En formodning der må have fundet sit belæg i udgiftsprotokollerne for nedtagningen af springvandet. Her kan man nemlig læse, at otte hunde blev taget

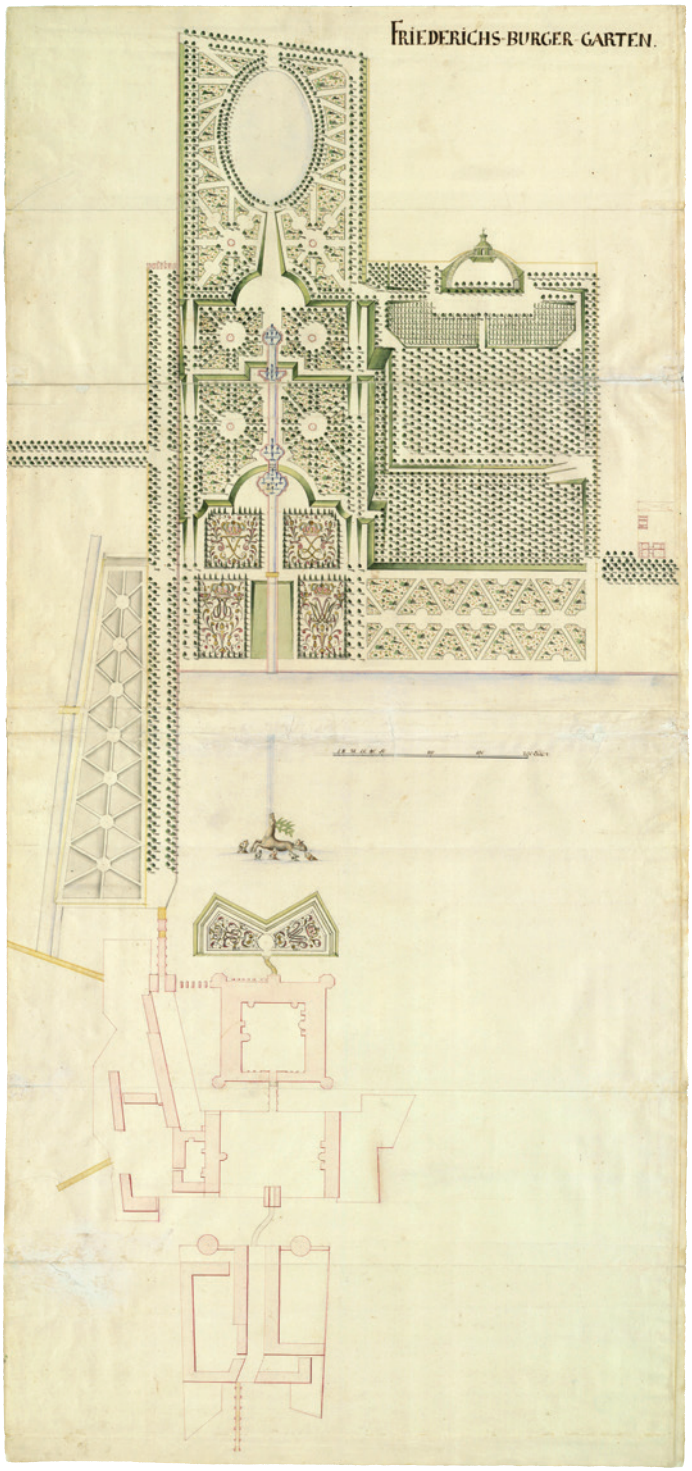

ned og smeltet om. Efter alt at dømme må der være tale om en skrivefejl, da ingen andre kilder omtaler otte hunde. For eksempel kan man i en inventarprotokol for Frederiksborg Slot, dækkende årene 1739-41, læse at der i Slotssøen: *"findes et Postement, Ligeledes een stoer Hiort, med tack af blye, hvor ved ligger Sex Hunde Ligeleedes af blye, hvilcke alle ere for gylde, saa vidt der af sees kand"*.[19] Udgiftsprotokollerne for nedtagningen afslører iøvrigt, at springvandet var forsynet med et vandrør af bly, der havde en længde på 100 alen, svarende til cirka 63 meter.[20] Som prikken over i'et for restaureringen i 1720'erne hyredes hofmarmoreren Elias Green til at male hjort og hunde i naturlige farver, mens hjortens gevir blev forgyldt med ægte guld.[21]

Alt imens Ehbisch og Green restaurerede hjortespringvandet, var Krieger travlt optaget af at færdiggøre barokhaven. Resultatet blev et imponerende symmetrisk anlæg af fire terrasser, hvor der i terrassernes midterakse lå en kanal med otte kaskader, hvis vand løb ud i Slotssøen. I direkte forlængelse heraf lå så selve hjortespringvandet som et slags fikspunkt for kanalen og kaskadernes akse. På den nederste terrasse ud mod Slotssøen anlagdes sindrige parterrebede formet som kongelige spejlmonogrammer. Længere oppe prydedes de næste terrasser af bosquetter, hvilket vil sige små skovpartier af beskårne buske eller små træer, som var stringent anlagte til at forme en symmetrisk helhed.

Johan Cornelius Kriegers kort over sin barokhave.
Foto: Det Kongelige Bibliotek.

Øverst lå så de sirligt afgrænsede damme Ovalsøen og Hesteskodammen, hvis vand udnyttedes til at fylde kaskadeanlægget.[22]

Springvand og barokhave har antagelig taget sig flot ud frem til Christian 6.s død i 1746, hvor det begyndte at gå den forkerte vej for Frederiksborg Slot og dets omgivelser. Efter Christian 6.s død forsømtes vedligeholdelsen af særlig Slotshaven i en sådan grad, at forfaldet blev mere og mere tydeligt. For hjortespringvandet betød det, at man trods modstand fra Frederiksborgs amtmand i 1771 besluttede sig for at nedtage det. Springvandet var da også en stor udgift på vedligeholdelsesbudgettet, idet der konstant skete skader på vandtilførslen. Den nærliggende slotsmølle malede nemlig vandet ud af Slotssøen om vinteren, hvorpå isen sank ned og beskadigede de vandrør, der førte ud til springvandet. Når det så begyndte at tø og vandstanden i Slotssøen hævedes, fulgte den resterende is med op og løftede vandrørene, hvilket resulterede i nye skader. Læg dertil at disse frostskader kun kunne udbedres, hvis man sænkede vandstanden i søen.[23]

Planerne om en reetablering af hjortespringvandet og Kriegers barokhave

Interessen for hjortespringvandet, såvel som den delvist forsvundne barokhave, synes at have været minimal frem til omkring starten af 1900-tallet, hvor man begyndte at lufte ideen om at få reetableret Slotshaven. Således kom det frem i 1914, kort tid efter Carl Jacobsens død, at bryggeren nogle år forinden havde kontaktet redaktøren for *Frederiksborg Amts Avis*, Laurids Hansen, for at indvie ham i en storstilet plan om at omdanne Frederiksborg Slot og dets omegn til *"det danske Versailles"*. Her skulle slottets omgivelser udsmykkes: *"i stor Maalestok med kostbare Planter, straalende og sjældne Springvand og skønne Statuer"*.[24] Som kronen på værket skulle hjortespringvandet genskabes i Slotssøen. Efter Jacobsens mening kunne Det Nationalhistoriske Museum bekoste udfærdigelsen af hjortespringvandet, Carlsbergfondet skulle så poste penge i selve slotshaveprojektet, mens Ny Carlsbergfondet ville få til opgave at befolke haven med statuer.

Jacobsen var ikke meget for at henvende sig direkte til Carlsbergfondet og anbefalede Hansen at kontakte museumsdirektør for Rosenborg og formand i bestyrelsen for Det Nationalhistoriske Museum, Arthur Julius William Mollerup. Mollerup fandt planen yderst interessant og lovede at få Carlsbergfondet med på vognen. Men ved bryggerens død i 1914 havde to sager ændret både Carlsbergfondets såvel som bestyrelsen for Det Nationalhistoriske Museums syn på planen. I 1910 blev det opdaget, at Mollerup havde begået underslæb med offentlige midler, hvorpå han blev afskediget fra alle sine offentlige hverv og i øvrigt modtog en straf for bedrageri.[25] Derudover havde en af Jacobsens arkitektoniske gaver mødt uventet stor modstand. Den kendes som Spirsagen, og omhandlede Jacobsens ønske om at finansiere et spir til C. F. Hansens Vor Frue Kirke i København. Til Jacobsens store overraskelse og ærgrelse mødte tilbuddet så stor modstand, at han kort før sin død måtte indse, at drømmen om et spir på kirken nok ikke gik i opfyldelse.[26]

Med afskedigelsen af Mollerup og Jacobsens død havde Hansen således mistet sine to vigtigste allierede i det frederiksborgske forskønnelsesprojekt. Modstanden i fondet såvel som bestyrelsen blev ikke mindre af den dårlige omtale, som Spirsagen havde ført med sig, og da en journalist fra *Hol-*

stebro Dagblad udfrittede Mollerups efterfølger, Frands Brockenhuus-Schack, om muligheden for et hjortespringvand i Slotssøen, var svaret negativt.[27]

Tankerne blev nu ikke lagt helt i graven med bryggerens død, for i sin tid som museumsdirektør på Det Nationalhistoriske Museum fremførte Otto Andrup flere gange et ønske om at få reetableret Kriegers barokhave og hjortespringvandet. Eksempelvis i 1942, hvor han udtalte, at:

> *"Naar vi engang i en forhaabentlig ikke alt for fjern Fremtid faar ført disse Terrasser tilbage til deres oprindelige Skikkelse med Vandkaskader fra Spejlsøen og ned, er vi kommet det gamle saa nær som muligt. Men saa maa vi ogsaa have Lamoureux' pragtfulde Hjortespringvand med de halsende Hunde omkring sat op i Søen igen. Det kommer, det kommer…"*[28]

Forventningen om en snarlig reetablering af barokhaven med det dertilhørende hjortespringvand lod vente på sig, og først i 1996 blev drømmene delvist indfriet, da man indviede den nyanlagte barokhave i Slotshaven. Forinden var enkelte initiativer i henholdsvis 1965 og 1978 strandet på grund af et for ensidigt fokus på selve kaskaderne, manglende konkretisering og økonomiske rammer.[29] Endvidere havde billedhuggeren Mogens Bøggild udarbejdet et modelforslag til udformningen af hjortespringvandet. Bøggilds interesse for springvandet skal måske ses i lyset af, at han havde haft sin opvækst i Hillerød. Da kendskabet til springvandets egentlige udseende var sparsomt, måtte Bøggild forståeligt nok nyfortolke en hel del, men han fik i sin model stadig hundenes dramatiske angreb på kronhjorten med.

Projektet, der fuldførtes i 1996, havde været otte år undervejs og baserede sig på et omfattende arkivalsk og arkæologisk dokumentationsarbejde, som muliggjorde en meget præcis reetablering af Kriegers barokhave med de dertilhørende kaskader.[30] En genskabelse af Lamoureux' hjortespringvand var ligeledes indtænkt i planerne. Disse planer fik yderligere medvind af, at et andet projekt var i fuld gang med at indtænke hjortespringvandet i et vandrensningsprojekt, der skulle forbedre vandkvaliteten i Frederiksborg Slotssø. Søens vandkvalitet led nemlig under, at der ikke var noget ordentligt vandskifte, hvilket betød at de mange affaldsstoffer, der. var endt i søen for eksempel på grund af spildevandsudledning, ikke forsvandt. Ideen var at rense det stillestående vand ved at pumpe grundvand direkte ud i Slotssøen. Her kunne det projekterede hjortespringvand fungere som den egentlige vandkanal til at lede grundvandet ud i søen.[31] Ideen var ikke ny, for allerede tilbage i 1938 – i forbindelse med søens ringe vandkvalitet – havde Andrup påpeget, at der:

> *"kunde være Mulighed for at lægge et Springvand ud i Søen, ligesom det Springvand, forestillende Hjorte jagede af Hunde, der havde været der i gamle Dage. Muligvis kunde der ved en artesisk Boring [en vandkilde, hvor grundvand uden behov for pumper presser sig selv op] ude i Søen skaffes et naturligt Springvand med frisk Vand."*[32]

Trods de gode intentioner blev hjortespringvandet aldrig til noget, hvilket antagelig skyldtes manglende økonomi. I stedet placerede man en mindre vandstråle i Slotssøen, der fra tid til anden bryder vandspejlet. Man fik altså heller ikke i denne omgang realiseret drømmen om at reetablere hjorte-

Foto af Frederiksborg Slot med det nuværende springvand i Slotssøen i 2019. Foto: Visit Nordsjælland.

springvandet i Frederiksborg Slotssø, men det er antagelig ikke sidste gang, at ideen bliver fremlagt. Og hvem ved, måske går Andrups forsikring om at: *"Det kommer, det kommer…"* i opfyldelse i en ikke så fjern fremtid.

Noter

1. Hahr 1905, s. 79, 85-86, 93, 96-99, 173-174 & 187; Audin & Marquard. 1912, s. 4-8 & 22-25; Réau 1931, s. 20 & 59; Flor 1946, s. 10-16; Lassen m.fl. 1973, s. 309-314; Kjær 2017, s. 82.
2. Audin & Marquard. 1912, s. 22; Beckett 1914-18: II, s. 268.
3. Hahr 1905, s. 96-97.
4. Baagøe 2016, s. 21-34.
5. Jæggers Borg Slots Inventarium Annº 1703, RA, Rentekammeret Danske Afdeling Sjællands stifts renteskriverkontor, 1693-1741 Inventarier for Eremitagen m.fl. kgl. slotte.
6. Beckett 1914-18: II, s. 268.
7. Marquard 1916, s. 242-243.
8. Dend Store Nordens Konnings […], Det Kongelige Bibliotek, Håndskriftssamlingen, NKS 1070, 4º.
9. Specification paa Jægersborg Inventarium […] 1717 […], RA, Rentekammeret Danske Afdeling Sjællands stifts renteskriverkontor, 1693-1741 Inventarier for Eremitagen m.fl. kgl. slotte.
10. Specification paa Jegersborg Slots In[v]entarium forfatted Anno 1727, RA, Rentekammeret Danske Afdeling Sjællands stifts renteskriverkontor, 1693-1741 Inventarier for Eremitagen m.fl. kgl. slotte.
11. Thurah 1746-49: II, s. 60.
12. Pontoppidan & de Hofman 1763-81: II, s. 312.
13. Beckett 1914-18: II, s. 268.
14. Ørum-Larsen 2002, s. 183; Friedrichsen 2004, s. 39-68.
15. Jf. Beckett 1914-18: II, s. 268.
16. Eller 1980, s. 13-15.
17. Meier 1880, s. 177; Eller 1980, s. 15.
18. Se f.eks.: Rasbech 1880, s. 185.
19. 3. Frederiksborg 1737-41, RA, Rentekammeret Danske Afdeling Sjællands stifts renteskriverkontor, 1693-1741 Inventarier for Eremitagen m.fl. kgl. slotte.
20. Friderichsborg Slots Material Regnskab pro Anno 1771, s. 23, RA, Reviderede Regnskaber Kongelige Slotte og Haver. 1681-1847. Frederiksborg – Materiale- og brændselsregnskaber. 1770-1778.
21. Eller 1980, s. 15.
22. Lund 1990, s. 7-35.
23. Willadsen 1980, s. 25.
24. Holstebro Dagblad, lørdag aften 24.1.1914.
25. Dethlefsen 1986, s. 256.
26. Berlingske politiske og Avertissements-Tidende, tirsdag aften 13.1.1914; Ribe Stifts-Tidende, 14.1.1914; Nielsen 2004, s. 135-142.
27. Holstebro Dagblad, lørdag aften 24.1.1914.
28. Frederiksborg Amts Avis, 20.8.1942.
29. Stattau 1996, s. 9.
30. Kaskaderne i Frederiksborg Slotshave. Beretning over de arkæologiske udgravninger i 1994 og 1995, Museum Nordsjælland; Restaureringsplan for det Kriegerske anlæg. Arbejdsrapport Slots- og Ejendomsstyrelsen 1992, Slot- og Kulturstyrelsen; Lund 1990, s. 7-35.
31. Frederiksborg Amts Avis, 24.1.1995.
32. Frederiksborg Amts Avis, 1.4.1938.

Litteratur

Audin, M. & Marquard, E. 1912: *Les Lamoureux Sculpteurs*, Revue d'Histoire de Lyon, Lyon.

Beckett, F. 1914-18: *Frederiksborg*. Hagerup, København.

Baagøe, J. 2016: *Kongens Skov – Verdens Arv Parforcejagtlandskabet i Nordsjælland / The King's Forest – The World's Heritage The par force hunting landscape in North Zealand*, Dansk Jagt- og Skovbrugsmuseum.

Dethlefsen, H. 1986: Omkring 'Danmarks Riges Historie', *Historisk Tidsskrift*, 86:2, s. 238-265.

Eller, P. 1980: Kriegers vandbygning på Frederiksborg, i Lassen, H. m.fl., *Kaskaderne i Frederiksborg Slotshave*, Udvalget for genopbygning af kaskaderne i Frederiksborg Slotshave, Hillerød, s. 13-22.

Flor, K. 1946: *Hesten paa Kongens Nytorv*, Det Berlingske Bogtrykkeri, København.

Friedrichsen, P. 2004: Vandtilførslerne til Versailles – og Ole Rømer, i Friedrichsen, P. m.fl. (red.), *Ole Rømer – videnskabsmand og samfundstjener*, Gads Forlag, København, s. 39-68.

Hahr, A. 1905: *Konst och konstnärer vid Magnus de la Gardies hof. Bidrag til den svenska konstforskningen*, Akademiska Bokhandeln & Otto Harrasowitz, Uppsala & Leipzig.

Kjær, U. 2017: *Fransk elegance og dansk snilde. Fransk-danske kunstforbindelser i den danske enevældes tid*, Syddansk Universitetsforlag, Odense.

Lassen, E. m.fl. 1973: *Dansk Kunsthistorie billedkunst og skulptur 2. Rigets mænd lader sig male 1500-1750*, Politikens Forlag, København.

Lund, H. 1990: Frederiksborg Slotshave. J. C. Kriegers mesterværk gennem tiderne, *Architectura. Årsskrift for Selskabet for Arkitekturhistorie*, 12, s. 7-35.

Marquard, E. 1916: Abraham Cæsar Lamoureux, *Fra Arkiv og Museum*, 2:1, s. 237-249.

Meier, F. J. 1880: *Efterretninger om Fredensborg Slot i Frederik IV's, Kristian VI's og Frederik V's Dage og om de Kunstnere, som i de nævnte Kongers Tid vare virksomme der. Et Bidrag til den danske Kunsthistorie. (For største Delen efter utrykte Kilder.)*, C. A. Reitzel, København.

Nielsen, K. B. 2004: Bataljen om spiret på Vor Frue Kirke, i Stjernfelt, F. m.fl. (red.), *Fejder. Studier i stridens anatomi i det intellektuelle liv*, Museum Tusculanums Forlag, København, s. 133-148.

Pontoppidan, E. & de Hofman, H. 1763-81: *Den Danske Atlas Eller Konge-Riget Dannemark*. København.

Réau, L. 1931: *Histoire de l'expansion de l'art Français. Pays Scandinaves Angleterre – Amérique du Nord*, Henri Laurens, Paris.

Rasbech, J. P. 1832: *Frederiksborg Slots Beskrivelse. Efter ældre og nyere Kilder, med derhos afbenyttede, collegiale og Archiv-Documenter*, København.

Stattau, O. 1996: Optakten til den genskabte barokhave, i Hendeliowitz, J. & Kormann, M. (red.), *Barokhaven ved Frederiksborg Slot. Genskabelsen af Det Kriegerske Anlæg 1993 til 1996*, Slots- og Ejendomsstyrelsen, København, s. 9-14.

de Thurah, L. 1746-49: *Den Danske Vitruvius*. København.

Willadsen, A. 1980: Kaskadernes Forfald, i Lassen, H. m.fl., *Kaskaderne i Frederiksborg Slotshave*, Udvalget for genopbygning af kaskaderne i Frederiksborg Slotshave, Hillerød, s. 23-25.

Ørum-Larsen, A. 2002: Ole Rømer og Versailles, *Landskab*, nr. 8, s. 180-185.

Aviser

Berlingske politiske og Avertissements-Tidende, tirsdag aften 13.1.1914.

Frederiksborg Amts Avis, 1.4.1938.

Frederiksborg Amts Avis, 20.8.1942.

Frederiksborg Amts Avis, 24.1.1995.

Holstebro Dagblad, lørdag aften 24.1.1914.

Ribe Stifts-Tidende, 14.1.1914.

Arkivalier

3. Frederiksborg 1737-41. Rigsarkivet, Rentekammeret Danske Afdeling Sjællands stifts renteskriverkontor, 1693-1741 Inventarier for Eremitagen m.fl. kgl. slotte.

Dend Store Nordens Konnings H. Christian Den Femtis Berømmelige Bedrifters Og Syv Aars Lystgierningers fra 1685 til 1692 Continuerende Ilias eller Den tredie Part […], Det Kongelige Bibliotek, Håndskriftssamlingen, NKS 1070, 4º.

Friderichsborg Slots Material Regnskab pro Anno 1771, Rigsarkivet, Reviderede Regnskaber Kongelige Slotte og Haver. 1681-1847. Frederiksborg – Materiale- og brændselsregnskaber. 1770-1778.

Jæggers Borg Slots Inventarium Annº 1703. Rigsarkivet, Rentekammeret Danske Afdeling Sjællands Stifts renteskriverkontor, 1693-1741 Inventarier for Eremitagen m.fl. kgl. slotte.

Kaskaderne i Frederiksborg Slotshave. Beretning over de arkæologiske udgravninger i 1994 og 1995.

Restaureringsplan for det Kriegerske anlæg. Arbejdsrapport Slots- og Ejendomsstyrelsen 1992.

Specification paa Jegersborg Slots In[v]entarium forfatted Anno 1727. Rigsarkivet, Rentekammeret Danske Afdeling Sjællands stifts renteskriverkontor, 1693-1741 Inventarier for Eremitagen m.fl. kgl. slotte.

Specification paa Jægersborg Inventarium saaleedis som det Anno 1717, den 1te Septembr: udi et hvert Gemachs og Sted, er beunden, som følger. Rigsarkivet. Rentekammeret Danske Afdeling Sjællands stifts renteskriverkontor, 1693-1741 Inventarier for Eremitagen m.fl. kgl. slotte.